THALES NEDERLAND

EDITORIAAL

EEN ONMENSELIJKE VN?

De wereld was in de laatste jaren getuige van nieuwe inzichten in de rol van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties met betrekking tot conflicten. 'Vredesondersteunde operaties' is inmiddels de generieke term voor de inzet van militaire macht ter ondersteuning van een vredesproces. Zoals deel I van de Landmacht Doctrinepublicatie aangeeft kan het daarbij om verschillende soorten militaire operaties gaan. Conflictpreventie en vredesopbouwende operaties worden in vredestijd met instemming van de strijdende partijen uitgevoerd ter voorkoming van een conflict of om bij te dragen aan een duurzame vrede. Vredeshandhavende operaties worden in beginsel met instemming van de (leiders van de) bij het conflict betrokken partijen uitgevoerd om bij te dragen aan de terugkeer naar een feitelijke vredessituatie. Ze vinden plaats onder de jurisdictie van hoofdstuk VI van het Handvest van de Verenigde Naties ('Peaceful settlement of disputes').

Vredesafdwingende operaties kunnen in beginsel echter ook *zonder* instemming van strijdende partijen worden uitgevoerd om hen te dwingen de vijandelijkheden te staken en een vredesovereenkomst te bereiken. Bij deze operaties stemt de VN in met acties op grond van hoofdstuk VII ('Action with respect to threats to the peace, breaches of the peace, and acts of aggression').[1]

Kortom, we zien dat de Verenigde Naties ook met militaire middelen actief betrokken is bij het streven naar vrede en veiligheid in de wereld. Voor de goede orde: echt nieuw is de gedachte aan een actief VN-optreden niet. In het jubileumnummer van de Militaire Spectator bij haar 100-jarig bestaan in 1932 wordt uitgebreid stilgestaan bij voorstellen om de Volkenbond van eigen snel-inzetbare militaire middelen en van een eigen 'Generale Staf' te voorzien. De Koude Oorlog deed deze gedachten voor wat betreft de VN in de ijskast verdwijnen. Uiteraard verdienen de genoemde militaire operaties een juridische inkadering: de wereld van mandaten en 'Rules of Engagement'. Het mandaat is de door de Veiligheidsraad bekrachtigde bevoegdheid om in een geografisch en eventueel in tijd gedefinieerde omstandigheid het militair instrument in te zetten. Dit mandaat legitimeert en omschrijft de rechtmatigheid van het handelen van de betrokken militairen.

Eiting en Van Duurling formuleerden in 1998 in dit tijdschrift hun gedachten over 'Rules of Engagement'.[2] Zij onderkennen drie redenen voor deze regulering en beheersing van militaire geweldsuitoefening. Controle om juridische, om politieke en om militaire redenen. Daarnaast kunnen morele waarden en normen een rol spelen. De ROE brengen het militair handelen in overeenstemming met de beginselen van subsidiariteit (geen zwaarder middel gebruiken zolang het doel nog met een minder ingrijpend middel kan worden bereikt) en proportionaliteit (evenwicht tussen doel en middel). Met andere woorden: als ik moet schieten op een mens gebruik ik bij voorkeur geen 120 mm-granaat van een tank. Als ik een scherpschutter in een flatgebouw wil uitschakelen *mag* ik niet de hele flat opblazen.

In relatie tot het internationaal recht plaatsen zij twee kanttekeningen. In de eerste plaats

---

[1] Landmacht Doctrinepublicatie, deel I, Den Haag, 1996, blz 44.

[2] Eiting, M.R. en Van Duurling, J.S. De aangelijnde waakhond. Conceptuele gedachten over 'Rules of Engagement'. MS 167 (1998)(4), 168-179.

PARTNER IN NEDERLAND EN DE HELE WERELD
THALES

dat het oorlogsrecht slechts geldt in een gewapend conflict en dan nog alleen voor de belligerente partijen. Ten tweede dat het oorlogsrecht in een gewapend conflict altijd geldt en dat de ROE nimmer met het oorlogsrecht strijdig mogen zijn. Is 'alles' dus goed geregeld? Het antwoord luidt neen. De angel zit in de grondbeginselen voor vredesondersteunende operaties. Bewegingsvrijheid, doorzichtigheid, minimaal gebruik van geweld en wederzijds respect vormen niet de steen des aanstoots. Cruciaal is het begrip 'onpartijdigheid'.

De LDP geeft aan dat er zonder onpartijdigheid geen uitzicht kan zijn op het behoud van het vertrouwen en op samenwerking met de betrokken partijen. Het handelen moet zelfs steeds als onpartijdig kunnen worden geïnterpreteerd. Het verlies van onpartijdigheid – verondersteld of daadwerkelijk – kan zeer serieuze consequenties hebben. In het gunstigste geval zal dit resulteren in de vermindering van het vertrouwen in de vredesmacht bij één, meer of alle betrokken strijdgroepen.

In het ergste geval zal het kunnen leiden tot ongecontroleerde escalatie naar een vredesafdwingend scenario. Gevolgen hiervan kunnen – aldus de LDP – wijdverbreid en onbeperkt geweld, zware civiele en militaire verliezen en het falen van de missie zijn.

Maar mag onpartijdigheid ten koste van alles gaan? In conflicten blijken mensen tot veel onmenselijkheid in staat. De journaliste Linda Polman verhaalde in dit tijdschrift in 1999 van haar ervaringen in Rwanda.[3] Onpartijdigheid dwong de blauwhelmen daar om naar de slachtingen te kijken of de blik af te wenden. De vraag luidt daarom of blauwhelmen onpartijdig *mogen* zijn. Er bestaat internationaal toch consensus over de gedachte dat kinderen, vrouwen, gewonden en ouderen bescherming behoeven? Mag een 'sociale patrouille' die ziet dat geüniformeerde militairen twee meisjes willen verkrachten echt de blik afwenden? Mag de schildwacht bij een VN-compound tegenover een kleuterschool passief toezien hoe strijders met benzine en brandbommen deze school aansteken? Daartegen verzetten zich het gezond verstand en het recht.

Kan passief toezien worden geduid als gedogen? De gedachte dat bepaalde categorieën bescherming verdienen is min of meer universeel. Martens verwoordde in 1788 de 'westerse' gedachte:

> *So that, children, old men, women and in general all of those who cannot carry arms, of who ought not to do it, are safe under the protection of the law of nations, unless they have exercised violence against the enemy.*

Ongeveer twaalfhonderd jaar eerder, in 634 BC, gaf Kalief Abu Bakr min of meer dezelfde richtlijnen:

> *Do not commit treachery, nor depart from the right path. You must not mutilate, neither kill a child or aged man or woman. Do not destroy a palm tree, nor burn it with fire and do not cut any fruitful tree. You must not slay any of the flock or the herds or the camels, save for you subsistence! You are likely to pass by people who have devoted their lives to monastic services; leave them to that which they have devoted their lives.*[4]

De VN zou zich ernstig moeten bezinnen op het mandaat. Waarom zou hierin het recht op bescherming van het weerloze individu mogen ontbreken? De ROE zouden vervolgens moeten aangeven dat misdaden tegen de menselijkheid tot actie leiden. Onpartijdigheid kan en mag niet leiden tot het accepteren van onmenselijke daden. De prijs is het teloor gaan van het recht en ongeloofwaardigheid als handhaver van conventies.
Een scheidsrechter is onpartijdig. Hij kan wel gele en rode kaarten geven. Waarom zouden de blauwhelmen dat ook niet, maar dan in aangepaste vorm, mogen doen? Hun onpartijdigheid ligt in het feit dat ze dergelijke misdaden van géén van de partijen accepteren. Alleen zo kunnen de blauwhelm en de VN zonder schaamte in de spiegel kijken.

---

[3] Polman, L. MS 168(1999)(2), 87-89.
[4] Bassiouni, M. Cherif- Crimes against Humanity in: *International Criminal Law.* Kluwer, Den Haag, 1999, blz 51-52.